

© КОЛЛЕКТИВ АВТОРОВ, 2024

УДК 616.24-002.5-084.

DOI 10.59598/ME-2305-6045-2024-113-4-59-67

Е. Т. Тлеубергенов^{1*}, С. К. Муратбекова¹, Ж. Б. Тлеубергенова¹, Л. Ф. Высоцкая²

АҚМОЛА ОБЛЫСЫ ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫНА ДЕЙІН, ПАНДЕМИЯ КЕЗІНДЕ ЖӘНЕ БІР ЖЫЛДАН КЕЙІН ТУБЕРКУЛЕЗБЕН АУРУШАҢДЫҚ ДЕҢГЕЙІН ТАЛДАУ (2019, 2020 ЖӘНЕ 2021 ЖЫЛДАР)

¹«Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті» КЕАҚ (020000, Қазақстан Республикасы, Көкшетау қ., Абай көшесі, 76; e-mail: university@shokan.edu.kz)

²Ақмола облысы денсаулық сақтау басқармасының жанындағы «Қоңыратбек Құрманбаев атындағы Ақмола облыстық фтизиопульмонология орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны (021207, Қазақстан Республикасы, Ақмола облысы, Көкшетау қ., Көкшетау – Рузаевка №1 автожолының ауданы; e-mail: example@mail.ru)

***Ерназар Туленович Тлеубергенов** – «Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті» КЕАҚ; 020000, Қазақстан Республикасы, Көкшетау қ., Абай көшесі, 76; e-mail: tleubergenov1503@mail.ru

Ақмола облысы бойынша пандемия және төтенше жағдай енгізілгенге дейінгі кезеңдегі, пандемияға байланысты төтенше жағдай енгізілген кезеңдегі және одан кейінгі бір жылдан кейін (2019, 2020 және 2021 ж.) туберкулезбен сырқаттанушылық динамикасына аудандар бойынша, Көкшетау қаласының қалалық емханасы және Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасы бойынша талдау жүргізу. Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасы 2021 жылдың қаңтарынан бастап Көкшетау қаласының «Виамедис» ЖШС деп аталады.

2019, 2020 және 2021 жж. 3-6-9-12 ай ішінде туберкулезбен сырқаттанушылықтың статистикалық есебін ретроспективті талдау кезінде Ақмола облысы бойынша Қоңыратбек Құрманбаев атындағы Ақмола облыстық фтизиопульмонология орталығының және Республикалық электрондық денсаулық сақтау орталығының статистикалық есептілігінің деректері пайдаланылды.

Авторлар пандемияға және Қазақстан Республикасында, оның ішінде Ақмола облысында төтенше жағдайдың енгізілуіне байланысты медициналық қызметтің басты назары коронавируспен күреске аударылды, сондықтан пандемия кезінде туберкулезді белсенді анықтау жалпы облыс бойынша (17,6%-ға) және аудандар бойынша (25,7%-ға төмендеді деген қорытындыға келді). Алайда, пандемия басталғаннан кейін бір жыл өткен соң (2021 ж.) Көкшетау қаласының облыстарында, аудандарында және емханаларында туберкулезге қарсы қызметтің жақсаруы тіркелді, яғни 2021 ж. туберкулездің уақтылы анықталуына байланысты. эпидемиологиялық жағдай тұрақтанды және туберкулезді ерте және уақтылы анықтау және эпидемиологиялық жағдайды тұрақтандыру бойынша жұмыстар жақсарған сайын туберкулездің асқынған түрлерімен сырқаттанушылық төмендеді.

Кілт сөздер: COVID-19 пандемиясы; туберкулез; сырқаттанушылық динамикасы; туберкулез диагностикасы

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының жаңа COVID-19 коронавирусын пандемия деп жариялауына байланысты, азаматтардың өмірі мен денсаулығын қорғау мақсатында заңнамамен Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында төтенше жағдай 2020 жылғы 16 наурыздағы 08 сағат 00 минуттан бастап 2020 жылғы 15 сәуірдегі 07 сағат 00 минутқа дейінгі мерзімге, кейіннен 2020 жылғы 11 мамырға дейін ұзартылды.

Туберкулез бүкіл әлемде, оның ішінде Еуразия аймағындағы елдерде де маңызды мәселе болып қала береді және жұқпалы аурулардан болатын

өлім-жітімнің жетекші себептерінің бірі болып қалуда [2].

Туберкулезге қарсы күрес Қазақстандағы денсаулық сақтау саласының басым бағыттарының бірі болып табылады. Туберкулез проблемасы денсаулық сақтау жүйесіне түсетін орасан зор салмақпен және адам шығынымен ғана емес, сонымен қатар ел экономикасындағы шығынмен де тығыз байланысты [3, 6].

Ақмола облысында туберкулезге қатысты эпидемиологиялық жағдай соңғы жылдардағы аурушаңдық пен таралу көрсеткіштерінің тұрақтануына

Экология и гигиена

және олардың жақсару үрдісінің қалыптасып келе жатқанына қарамастан шиеленісті күйінде қалып отыр.

Ақмола облысы бойынша 2019, 2020 және 2021 жылдардың 3-6-9-12 айларындағы туберкулезбен сырқаттанушылықтың статистикалық есебіне ретроспективті талдау жүргізілді (1, 2 кесте). АО Қ. Құрманбаев атындағы «Фтизиопульмонологиялық орталық» пен Республикалық электронды денсаулық сақтау орталығының статистикалық есеп беру мәліметтері пайдаланылды [1, 4, 5].

Кестеде келтірілген деректер зерттелген кезеңдегі аурушаңдық динамикасын көрсетеді. Облыста 2019 жылдың 3 айында 100 мың тұрғынға шаққандағы туберкулезбен аурушаңдық яғни. Covid-19 бастапқы кезеңде 11,6 болса, 2020 жылы, яғни пандемияның шарықтау шегінде 14,5-ке дейін өсті,

2021 жылы 7,9-ға дейін төмендеді – пандемияның басылу кезеңінде. Ұқсас сырқаттанушылық үлгісін 6 айлық кезеңде байқауға болады. 2019 жылы аурушаңдық 25,4; 2020 жылы – 23,9, 2021 жылы 100 мың халыққа шаққанда 21,9-ға дейін төмендеді.

2019 жылдың 3 айында Көкшетау қалалық емханасы 12 науқас анықталды. ал 2020 жылдың 3 айында 9 науқас (25,0%-ға азайған), 2021 жылы 10 науқас (2019 жылдың 3 айымен салыстырғанда 16,6%-ға азайған) болды, және Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасында 2019 жылдың 3 айында 12 науқас анықталды. ал 2020 жылдың 3 айында 16 науқас (өсім 33,3%), ал 2021 жылдың 3 айында 4 науқас (66,6%-ға азайған) болды.

Облыс аудандары бойынша, 3 айдағы аурушаңдық. 10,8 құрады; 2020 жылы 14,6-ға дейін

1 кесте – Ақмола облысы бойынша 2019, 2020, 2021 жылдардағы 3 және 6 айындағы туберкулезбен сырқаттанушылық (100 мыңға)

	3 ай						6 ай					
	2019		2020		2021		2019		2020		2021	
	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға
Облыс бойынша	86	11.6	107	14.5	58	7.9	157	25.4	160	23.9	161	21.9
Көкшетау қалалық емханасы (ҚЕ)	12	16.9	9	12.6	10	14.4	20	35.1	20	32.3	29	41.8
№1 Көкшетау қалалық емханасы (2021 жылдың қаңтарынан бастап «Виамедис» ЖШС Көкшетау қ)	12	17.7	16	23.5	4	5.9	17	29.4	21	32.9	15	22.0
Облыс аудандары бойынша	56	10.8	75	14.6	36	7.1	111	21.4	111	21.6	96	18.9

2 кесте – Ақмола облысында 2019, 2020 және 2021 жылдың 9 және 12 айындағы туберкулезбен сырқаттанушылық (100 мыңға)

	9 ай						12 ай					
	2019		2020		2021		2019		2020		2021	
	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға	абс.	100 мыңға
Аймақ бойынша	270	36.6	223	30.3	229	31.1	376	51,0	309	42,0	305	41.5
Көкшетау ММ	34	47.7	26	36.4	38	55.5	44	62.1	33	46.2	54	78.6
ЖП 1 Көкшетау (2021 жылдың қаңтарынан бастап «Виамедис» ЖШС Көкшетау қ)	23	33.8	30	44.6	26	38.5	34	50.2	36	52.7	31	45.7
Облыс аудандары бойынша	199	34.4	131	27.1	137	27.0	238	46.3	202	35.9	175	34.4

3 кесте – Ақмола облысында 2019, 2020, 2021 жылдарда флюорографиялық тексерумен қамту (%)

	12 ай					
	2019		2020		2021	
	жоспар	өнімділік	жоспар	өнімділік	жоспар	өнімділік
Аймақ бойынша	416310	414590 (99,5%)	413562	378227 (91,4%)	418097	404257 (96,7%)
Көкшетау ММ	53045	51238 (96,6%)	54137	46485 (85,8%)	54966	62154 (113,1%)
ЖП 1 Көкшетау (2021 жылдың қаңтарынан бастап «Виамедис» ЖШС Көкшетау қ)	42097	42114 (100,1%)	43326	40415 (93,3%)	50911	46871 (92,1%)
Аудан бойынша	306278	306638 (100,1%)	301053	279929 (92,9%)	296579	279817 (94,3%)

өсті. ал 2021 жылы 100 мың халыққа шаққанда 7,1 құрады. Зерттеу кезеңінің 6 айында ауру көрсеткіші 2019 жылы 21,4; 2020 жылы 21,6, 2021 жылы 18,9.

Осылайша, статистикалық мәліметтер қалада және облыста 100 мың тұрғынға шаққанда туберкулезбен аурушандық пандемияның өршу кезеңінде ең жоғары болғанын және кейіннен вирустық инфекцияның таралуы төмендеген кезеңде аурушандықтың төмендегенін көрсетеді.

2019 жылдың 9 айында облыс бойынша аурушандық көрсеткіші 36,6; 2020 жылы 30,3; және 2021 жылы 100 мың халыққа шаққанда 31,3.

1, 2 кестенің жалғасынан көрініп тұрғандай, облыс бойынша 2019 жылдың 12 айында туберкулездің белсенді түрімен ауыратын 376 науқас анықталды, ол 100 мың халыққа шаққанда 51,0 құрады, ал 2020 жылы 309 науқас анықталды, ол 100 мың халыққа шаққанда 42,0 (17,8%-ға азайды), ал 2021 жылы небәрі 305 болды. науқастар анықталды, көрсеткіш 100 мың халыққа шаққанда 41,5 құрады.

2019 жылдың 12 айында облыс аудандарында 238 науқас (100 мың тұрғынға 46,3), ал 2020 жылы 202 науқас (35,9 көрсеткіш) 15,1%-ға төмендегені анықталды, ал 2021 жылы 175 науқасқа (100 мың адамға 34,4) – 3,5%-ға төмендеді.

2019 жылы Көкшетау қалалық емханасы 44 науқас анықталды. ал 2020 жылы 33 науқас (25,0%-ға азайған), 2021 жылы 54 науқас (өсім 8,4%) болды және Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасында 2019 жылы 34 науқас анықталды. ал 2020 жылы 36 науқас (өсім 5,9%), ал 2021 жылы 31 науқас (8,8%-ға азайған) болды (№2 кесте).

Ақмола облысында пандемия кезеңінде флюорографиялық тексерумен қамту 2019 жылғы 99,5%-дан 2020 жылғы пандемияның шарықтау

кезеңінде 91,4%-ға дейін, немесе 8,2%-ға төмендеді. Бір жылдан кейін, 2021 жылы пандемия саябырланғанда, флюорографиялық тексерумен қамту 96,7%-ға дейін өсті (3 кесте).

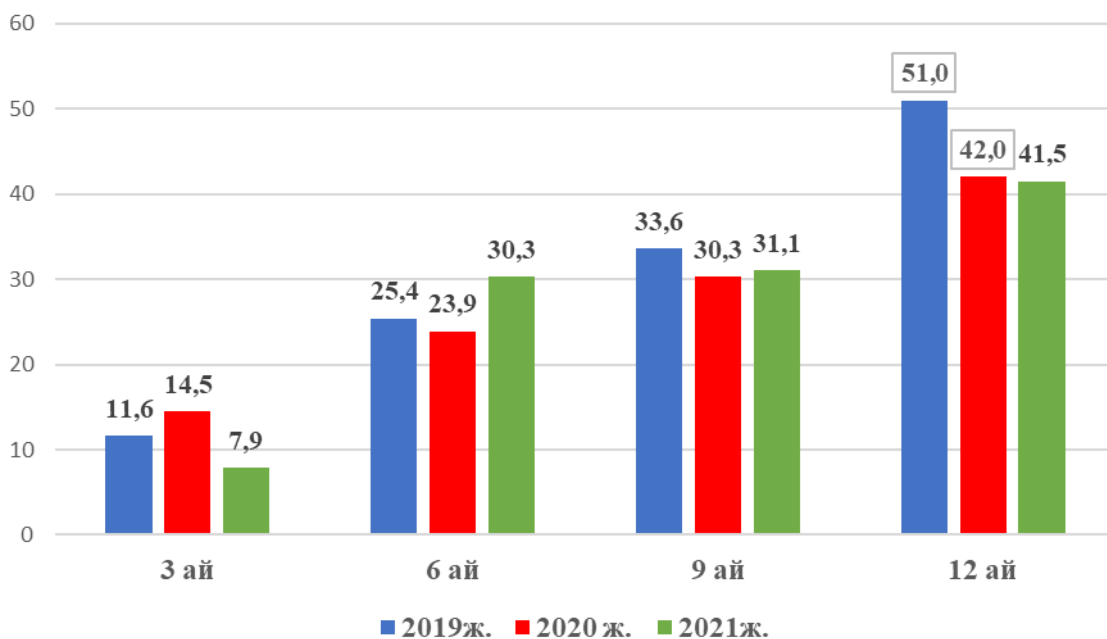
Облыс аудандарында 2019 жылы флюорографиялық тексерумен қамту 100,1 пайызды құрады. Ал 2020 жылы індеттің өршуі кезінде ол 92,9%-ға (7,2%-ға азайған) төмендеді. Бір жылдан кейін 2021 жылы, пандемия саябырланғанда, флюорографиялық тексерумен қамту 94,3%-ға дейін өсті.

Көкшетау қалалық емханасында флюорографиялық тексерумен қамту 2019 жылғы 96,6%-дан 2020 жылы 85,3%-ға (11,7%-ға азайған) төмендеді. Бір жылдан кейін 2021 жылы флюорографиялық тексерумен қамту 113,1%-ға дейін жақсарды.

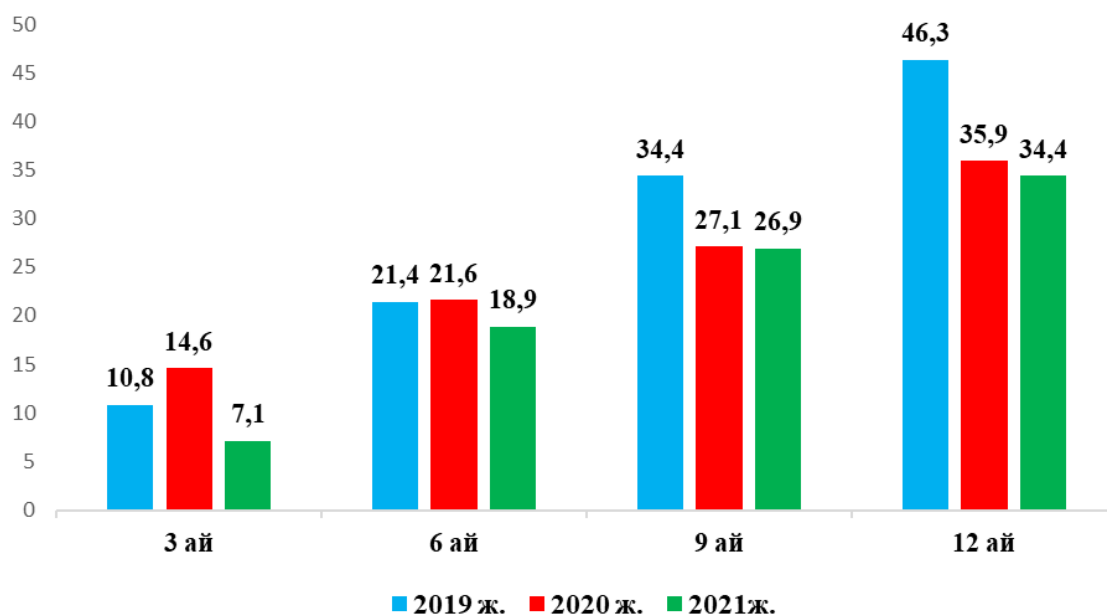
Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасында флюорографиялық тексерумен қамту 2019 жылғы 100,1%-дан 2020 жылы 93,3%-ға дейін төмендеді (6,8%-ға төмендеді). Бір жылдан кейін, 2021 жылы флюорографиялық тексерумен қамту 92,1%-ға дейін төмендеді. (Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасы 2021 жылдың қаңтарынан бастап Көкшетау қаласының «Виамедис» ЖШС деп аталады) (1 сурет).

1 суреттен көріп отырғанымыздай, пандемия басталғанға дейін, яғни төтенше жағдай енгізілгенге дейін Ақмола облысында 2019 жылдың 3 айында аурушандық 11,6-болса, бұл көрсеткіш 2019 жылдың 3 айында 14,5-ке дейін өскен, бұл кезеңде облыс көлемінде ауруды ерте анықтау жұмыстары қарқынды жүріп жатты. Төтенше жағдайдың енгізілуімен (2020 жылдың наурызында) науқастарды ауруды ерте анықтау жұмыстары бәсеңдей бастады, яғни туберкулезді анықтаудағы МСАК белсенділігі төмендеді және сырқаттану деңгейі бір мезгілде 2019 жылдың 6 айында 25,4-тен, 2020 жылдың 6 айында 23,9-ға дейін төмендеді. 9 айдың ішінде біз туберкулезбен

Экология и гигиена

1 сурет – Ақмола облысы бойынша 2019, 2020 және 2021 жылдардағы туберкулезбен сырқаттанушылық (100 мыңға шаққанда)

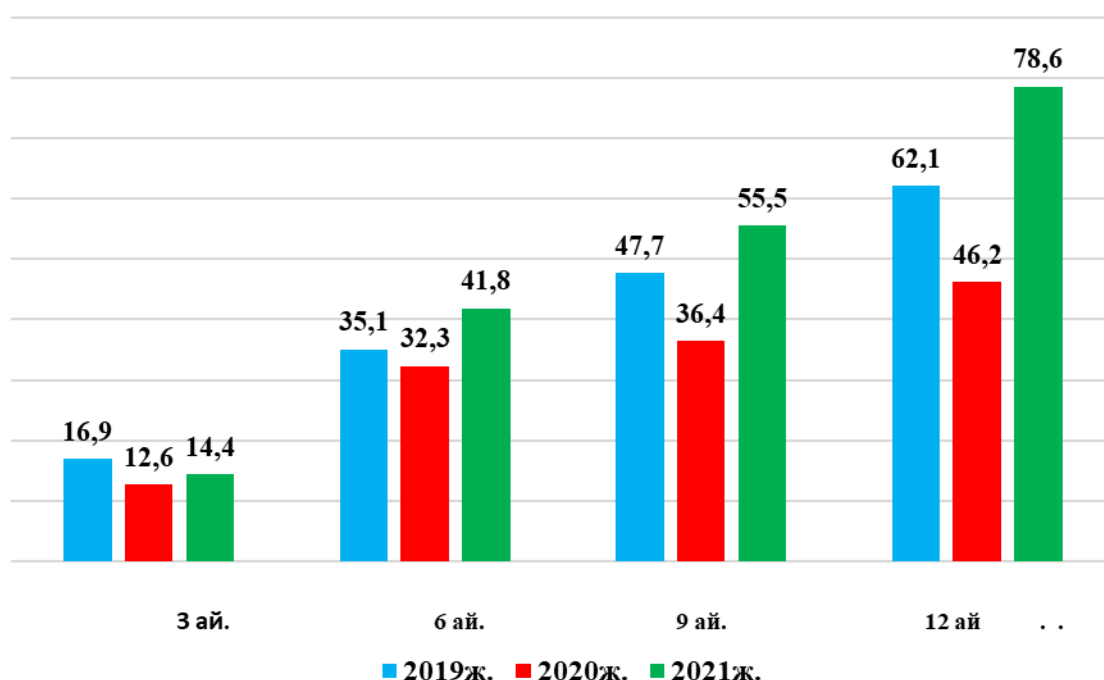

2 сурет – Ақмола облысының аудандары бойынша 2019, 2020 және 2021 жылдардағы туберкулезбен сырқаттанушылық (100 мыңға шаққанда)

сырқаттанушылықтың төмендегенін байқадық 30,3 дейін.

2019 жылдың 12 айының қорытындысы бойынша көрсеткіш 100 мың адамға шаққанда 51,0

болса, 2020 жылы облыста аурушаңдықтың одан әрі төмендеуі байқалады, сөйтіп 2019 жылмен салыстырғанда (2019 жылы 51,0-ден 2020 жылы 100 мыңға 42,0-ге дейін көрсеткіштің төмендеуі)

3 сурет – Көкшетау қалалық емханасы бойынша 2019, 2020 және 2021 жылдардағы туберкулезбен сырқаттанушылық (100 мыңға шаққанда)

яғни е. облыс бойынша аурушандықтың төмендеуі 17,6%-ды құрады.

Облыс бойынша туберкулезді анықтаудағы МСАК белсенділігінің төмендеуіне байланысты 2019 жылдың 3 айында аурушандық көрсеткіші 100 мың адамға шаққанда 11,6-дан 2021 жылдың бірінші тоқсанында 7,9-ға дейін төмендеді. 2021 жылдың 6 айындағы көрсеткіштер жағдайдың жақсарғанын және облыста аурушандықтың төмендеуінің тоқтағанын, 2020 және 2021 жылдың 6 айында туберкулезбен сырқаттанушылық деңгейі тұрақтанғанын көрсетеді (23,9 және 21,9). тиісінше). 2021 жылдың 9 айының қорытындысы бойынша науқастарды флюорографиялық тексеруді жақсарту нәтижесінде туберкулезбен аурушандықтың 2020 жылғы 30,3-тен 2021 жылғы 31,1-ге дейін өскені байқалады. 2021 және 2020 жылдардың 12 айының қорытындысы бойынша, сырқаттанушылық көрсеткіштері өзгеріссіз және сәйкесінше 41,5 және 42,0 құрады. Жағдайдың жақсарғанына қарамастан, 2021 жылғы көрсеткіштер 2019 жылғы деңгейден аспады (2 сурет).

Төтенше жағдай енгізілгенге дейін, яғни пандемия басталғанға дейін облыс аудандарында туберкулезді анықтау белсенді жүргізіліп, аурушандық 2019 жылдың 3 айында 10,8-ден, 2020 жылдың 3 айында 14,6-ға дейін өскен.

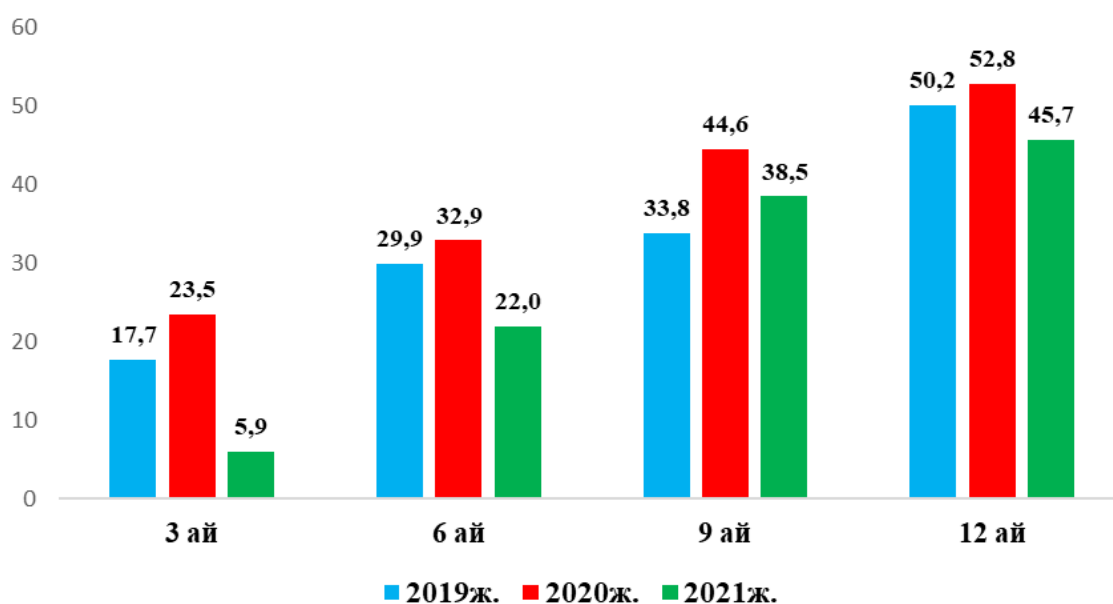
Пандемияға байланысты төтенше жағдай енгізілгеннен кейін анықтау көрсеткіші нашарлап, туберкулезбен сырқаттанушылық көрсеткіші 2019

жылдың 3 айындағы 10,8-ден 2021 жылдың 3 айында 7,1-ға дейін немесе, 34,3%-ке төмендеді.

Пандемияға байланысты төтенше жағдай енгізілгеннен кейін туберкулезді ерте анықтау жұмыстары нашарлағаннан кейін аурушандық деңгейі 2019 жылдың 6 айында 21,4 және 2020 жылдың 6 айында 21,6, бір деңгейде қалды, кейіннен ауруды анықтау ерте анықтау жұмыстары одан әрі нашарлағаннан кейін, аудандар бойынша аурушандық көрсеткіші 2019 жылдың 9 айында 34,4-тен 2020 жылдың 9 айында 27,1-ге дейін төмендеді. Аудандар бойынша 2019 жылдың 12 айында туберкулездің аурушандық көрсеткіші 46,3-тен 2020 жылы 39,5-ке дейін төмендеуі жалғасуда, яғни 2020 жылдың соңында аудан бойынша аурушандықтың төмендеуі 14,7%-ды құрады.

Пандемия кезіндегі жағдайдың нашарлауына қарамастан, облыстар бойынша бір жылдан кейін, яғни. 2021 жылы туберкулезді ерте және уақтылы анықтау мақсатында флюорографиялық тексерулермен қамтуды жақсарту нәтижесінде эпидемиологиялық жағдайдың тұрақтануы байқалады (көрсеткіштер 2020 жылы 35,9 және 2021 жылы 34,4) (3 сурет).

Көкшетау қалалық емханасының (ҚЕ) 2019 жылдың 3 айындағы туберкулезбен сырқаттанушылық көрсеткіші 3 суреттен көрініп тұр ол 2019 жылы 1 тоқсанында 16,9 (100 мың халыққа) құрады. Пандемияға байланысты төтенше жағдай енгізілгеннен кейін аурушандық 2019 жылғы 16,9-

4 сурет – Көкшетау №1 қалалық емханасы бойынша 2019, 2020 және 2021 жылдардағы туберкулезбен сырқаттанушылық (100 мыңға шаққанда)

дан 2020 жылы 12,6-ға дейін төмендеді. Сондай-ақ 6 ай ішінде аурушаңдық деңгейінің 2019 жылғы 35,1-ден 32,3-ке дейін одан әрі төмендеуі байқалды. Ал 2019 жылдың 9 айда 100 мың халыққа шаққанда туберкулезбен сырқаттанушылық көрсеткіші 47,7-ден 2020 жылы 36,4-ке дейін төмендегені (- 23,6%) байқалады.

12 айдың қорытындысы бойынша Көкшетау қалалық емханасында туберкулезбен сырқаттанушылық көрсеткіші 2019 жылғы 62,1-ден 2020 жылы 100 мыңға шаққанда 46,3-ке дейін төмендегені байқалды. Осылайша, Көкшетау қалалық емханасы бойынша сырқаттанушылықтың төмендеуі 25,6%-ды құрады.

Көкшетау қалалық емханасында туберкулезді ерте және уақтылы анықтау мақсатында флюорографиялық тексерумен қамтуды жақсарту нәтижесінде 2021 жылы туберкулезді ерте уақытында анықтаудың артуы байқалды, осылайша 2021 жылдың аяғында Көкшетау қалалық емханасында туберкулезбен сырқаттанушылық 100 мың адамға шаққанда 78,6 құрады. Сонымен 2021 жылдың аяғында Көкшетау қалалық емханасында туберкулезбен сырқаттанушылық 2019 жылмен салыстырғанда (100 мың адамға шаққанда 62,1) 20,9%-ға, ал 2020 жылмен салыстырғанда (100 мың адамға шаққанда 46,2) 41,2%-ға өскенін атап өтеміз (4 сурет).

Пандемия кезінде төтенше жағдай енгізілгеніне қарамастан, Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасында туберкулезбен ауыратын науқастарды анықтау жұмыстарының қарқынын

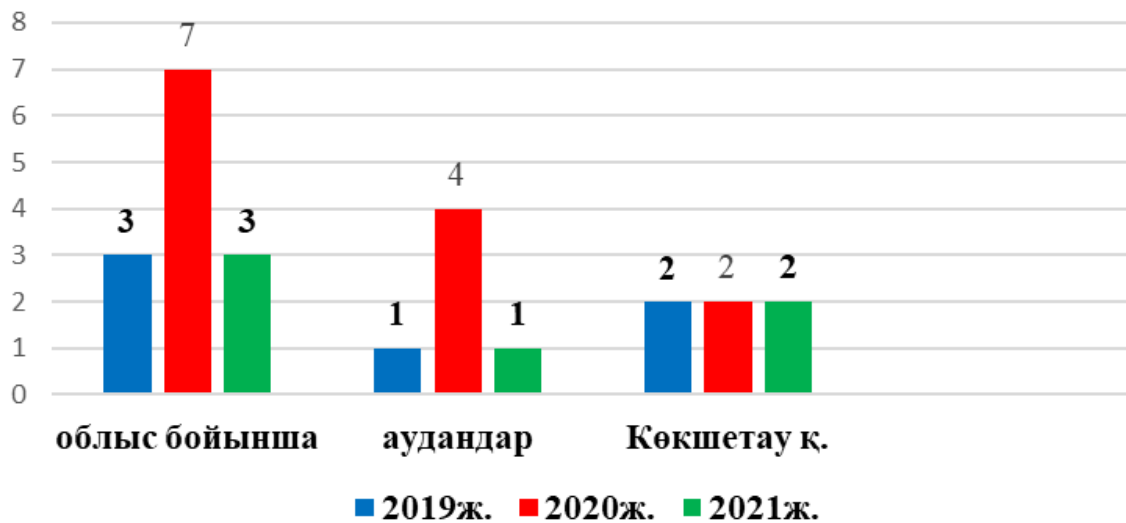
сақтай алды (4 сурет) көрсеткіштер осыған дәлел. Төтенше жағдай енгізілгенге дейін 3 ай бұрын аурушаңдық 2019 және 2020 жылдары 100 мың халыққа шаққанда сәйкесінше 17,7 және 23,5 құрады. Төтенше жағдай енгізілгеннен кейін, т. 2019 және 2020 жылдың 6 айына көрсеткіштер 100 мың адамға шаққанда 29,9 және 32,9 құрады, ал 2019 және 2020 жылдың 9 айында 100 мың халыққа шаққанда 39,8-ден 44,6-ға өсті.

12 айдың қорытындысы бойынша Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасында туберкулезбен аурушаңдықты белсенді анықтау нәтижесінде 100 мың адамға шаққанда 2019 жылы 50,2, 2020 жылы 52,7 құрады.

Көкшетау қаласының № 1 қалалық емханасы 2021 жылдың қаңтарынан бастап Көкшетау қаласының «Виамедис» ЖШС болып қайта құрылды

Осы кезеңде бұл мекеменің жұмысы нашарлап, туберкулезді ерте және уақтылы анықтау бойынша флюорографиялық қамту төмендеп, туберкулезбен сырқаттанушылық көрсеткіші 2020 жылғы 52,8-ден 2021 жылы 45,7-ге дейін төмендеді.

5 суреттен көріп отырғанымыздай, 2020 жылы облыста туберкулездің белсенді түрімен ауыратындарды анықтаудың нашарлауы нәтижесінде туберкулездің асқынған түрлері 2019 жылмен салыстырғанда 2,5 есе көбейді, ал 2021 жылы туберкулезді ерте және уақтылы анықтау мақсатында флюорографиялық тексерулермен қамту жақсарған сайын эпидемиологиялық жағдайдың тұрақтануы байқалады және 2021 жылы облыста туберкулездің асқынған түрлері 2,5 есеге азайды.

5 сурет – Ақмола облысы бойынша 2019, 2020 және 2021 жылдары анықталған туберкулездің асқынған түрлері (абс.)

Ал аудандарда туберкулездің белсенді түрімен ауыратындарды анықтаудың нашарлауы нәтижесінде туберкулездің асқынған түрлері 2019 жылмен салыстырғанда 4 есе көбейді, ал 2021 жылы туберкулезді ерте және уақтылы анықтау мақсатында флюорографиялық тексерулермен қамту жақсаруына байланысты 2021 жылы аудандарда туберкулездің асқынған түрлері 4 есеге азайды.

Осының барлығы туберкулезге қарсы шараларды ерте және дер кезінде анықтауға бағытталған шаралардың нашарлауы облыстық медицина қызметінің басты назары коронавируспен күресуге бағытталғандығынан болғанын көрсетеді. 2021 жылы туберкулезді ерте және уақтылы анықтау мақсатында флюорографиялық тексерулермен қамту жақсарған сайын эпидемиологиялық жағдайдың тұрақтануы байқалады және 2021 жылы облыста туберкулездің асқынған түрлері 2,5 есеге, аудандарда 4 есеге азайды.

ҚОРЫТЫНДЫЛАР

1. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, Қазақстан Республикасында, оның ішінде Ақмола облысында пандемияға және төтенше жағдайдың енгізілуіне байланысты медициналық қызметтің басты назары коронавируспен күресуге бағытталғанын айта аламыз, сөйтіп пандемия кезінде туберкулезді белсенді анықтау жалпы облыс бойынша (17,6%-ға), аудандар бойынша (25,7%-ға) төмендеді.

2. Пандемия басталғаннан кейін бір жыл өткен соң (2021 ж.) облыста, аудандарда және Көкшетау қаласының емханаларында туберкулезге қарсы қызмет қызметінің жақсарғаны бай-

қалады, яғни. 2021 жылы туберкулезді уақтылы анықтауға байланысты эпидемиологиялық жағдай тұрақтанады, ал Көкшетау қалалық емханасында 2021 жылы белсенді анықтау нәтижесінде сырқаттанушылықтың өсуі байқалады, ал 2021 жылдың соңында (78,6) 100 мыңға шаққанда), туберкулезбен сырқаттанушылықтың өсуі 2019 жылмен салыстырғанда 20,9%-ды (62,1), 2020 жылмен салыстырғанда (46,2) 41,2%-ды құрады.

3. Облыста 2020 жылы туберкулезбен ауыратындардың белсенді түрін анықтаудың төмендеуі нәтижесінде 2019 жылмен салыстырғанда асқынған түрлері 2,5 есе, аудандарда 4 есе көп анықталды.

4. Осының барлығы туберкулезге қарсы шараларды ерте және дер кезінде анықтауға бағытталған шаралардың нашарлауы облыстық медицина қызметінің басты назары коронавируспен күресуге бағытталғандығынан болғанын көрсетеді. 2021 жылы туберкулезді ерте және уақтылы анықтау жұмыстарының жақсару және эпидемиологиялық жағдай тұрақтала бастағандықтан туберкулездің асқынған түрлері облыста 2,5 есеге, аудандарда 4 есеге азайды.

5. Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасында 2020 жылы төтенше жағдай және пандемия енгізілгеніне қарамастан, туберкулезді ерте анықтау бойынша профилактикалық жұмыстардың көлемі мен қарқынын сақтау мүмкін болды. Бұған Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасының 2019-2020 жылдардағы 12 айдағы туберкулезбен сырқаттанушылық көрсеткіші (100 мыңға шаққанда 50,2-52,8) дәлел.

Бірақ 2021 жылдың қаңтарынан бастап Көкшетау қаласының №1 қалалық емханасы «Көк-

шетау қаласының «Виамедис» ЖШС-не ауысқан кезде олардың ерте және уақтылы анықтау үшін флюорографиямен қамтылуы нашарлап, туберкулезбен аурушаңдық деңгейі 2020 жылғы 52,8-ден 2021 жылы 45,7-ге дейін төмендеді, немесе 13,4%-ға нашарлады.

Авторлардың қосқан үлесі.

Е. Т. Тлеубергенов, С. К. Муратбекова – зерттеу тұжырымдамасы және дизайны.

Л. Ф. Высоцкая, Ж. Б. Тлеубергенова – материалды жинау және өңдеу.

Л. Ф. Высоцкая, Ж. Б. Тлеубергенова – статистикалық өңдеу.

Е. Т. Тлеубергенов, Л. Ф. Высоцкая, Ж. Б. Тлеубергенова – мәтін жазу.

Е. Т. Тлеубергенов – редакциялау.

Мүдделер қақтығысы. Мүдделер қақтығысы анықталмаған.

ӘДЕБИЕТ

1 Ақмола облысы бойынша туберкулезбен сырқаттанушылықтың статистикалық шолуы – 2019-2020 және 2021 ж.ж.

2 Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы. Туберкулезге қарсы жаһандық бақылау: ДДҰ есебі. – Женева: Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы, 1999. – 259 б.

3 Исмаилов Дж. К. Туберкулезбен кешенді күрес жүргізу бойынша нұсқаулар /Дж. К. Исмаилов, Е. А. Берікова, Ш. Ш. Исмаилов. – Алматы, 2016. – 254 б.

4 Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің 2017 жылғы 25 желтоқсандағы No 994 бұйрығы. «Туберкулезге қарсы медициналық көмекті ұйымдастыру жөніндегі нұсқаулық»

5 Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 30 қарашадағы № ҚР ДСМ-214/2020 бұйрығы «Туберкулездің профилактикасы жөніндегі іс-шараларды өткізу қағидаларын бекіту туралы».

6 Ракишева А. С. Фтизиатрия /А. С. Ракишева, Г. Цогт. – Алматы, 2014. – 420 б.

TRANSLITERATION

1 Aqmola oblysy boıynsha tuberkulezben syrqattanushylyқтың statistikalық sholuy – 2019-2020 zhәне 2021 zh.zh.

2 Dүniezhүzilik densaulық saqtau ұjumu. Tuberkulezge qarsy zhahandyқ baqylau: DDҰ esebi. – Zheneva: Dүniezhүzilik densaulық saqtau ұjumu, 1999. – 259 b.

3 Ismailov Dzh. K. Tuberkulezben keshendi күres zhүrgizu boıynsha nұsqaular /Dzh. K. Ismailov, E. A. Berikova, Sh. Sh. Ismailov. – Almaty, 2016. – 254 b.

4 Қазақстан Respublikasy Densaulық saqtau ministrіginiң 2017 zhylyғы 25 zheltōksanday No 994 bұjryғы. «Tuberkulezge qarsy medicinalық kōmekti ұjymdastyru zhēindegi nұsqaulyқ»

5 Қазақстан Respublikasy Densaulық saqtau ministrіginiң 2020 zhylyғы 30 qarashaday № QR DSM-214/2020 bұjryғы «Tuberkulezdiң profilaktikasy zhēindegi is-sharalardy өtkizu qaridalaryn bekitu turaly».

6 Rakisheva A. S. Ftiziatriya /A. S. Rakisheva, G. Cogt. – Almaty, 2014. – 420 b.

Поступила 04.05.2023

Направлена на доработку 19.05.2023

Принята 03.07.2023

Опубликована online 27.12.2024

Ye. T. Tleubergenov¹, S. K. Muratbekova¹, Zh. B. Tleubergenova¹, L. F. Vysotskaya²

ANALYSIS OF THE INCIDENCE OF TUBERCULOSIS IN THE POPULATION OF AKMOLA REGION BEFORE, DURING AND A YEAR AFTER THE COVID-19 PANDEMIC (2019, 2020 AND 2021)

¹NC JSC «Kokshetau university named after Sh. Ualikhanov» (020000, Republic of Kazakhstan, Kokshetau city, Abaya str., 76; e-mail: university@shokan.edu.kz)

²State municipal enterprise on the right of economic management «Akmola Regional Center of phthisiopulmonology named after Konyratbek Kurmanbayev» of the Health Department of the Akmola region (021207, Republic of Kazakhstan, Akmola region, Kokshetau city, Kokshetau – Ruzayevka highway No. 1; e-mail: example@mail.ru)

***Yernazar Tulenovich Tleubergenov** – NC JSC «Kokshetau university named after Sh. Ualikhanov»; 020000, Republic of Kazakhstan, Kokshetau sшен, Abaya str., 76; e-mail: tleubergenov1503@mail.ru

The analysis of the dynamics of tuberculosis incidence in the period before the declaration of the pandemic and the state of emergency in Akmola region, during the introduction of a state of emergency related to the pandemic, and a year after it (2019, 2020 and 2021) by districts, the City Polyclinic of Kokshetau and the City Polyclinic No.1 of Kokshetau (City Polyclinic No. 1 of Kokshetau Kokshetau (CP No. 1) has been called Viamedis LLP in Kokshetau since January 2021).

In a retrospective analysis of statistical accounting of tuberculosis incidence for 3-6-9-12 months of 2019, 2020 and 2021 in Akmola region, statistical reporting data from the Akmola Regional Center for Phthisiopulmonology named after Konyratbek Kurmanbayev and the Republican Center for E-Health were used.

The authors concluded that due to the pandemic and the introduction of a state of emergency in the Republic of Kazakhstan, including in the Akmola region, the main attention of the medical service was paid to the fight against coronavirus, therefore, the active detection of tuberculosis during the pandemic decreased in the whole region (by 17.6%) and by districts (by 25.7%). However, a year after the start of the pandemic (2021), an improvement in the activity of the tuberculosis service was registered in the region, districts and polyclinics of Kokshetau, i.e. in connection with the timely detection of tuberculosis in 2021. The epidemiological situation has stabilized and as the work on early and timely detection of tuberculosis has improved and the epidemiological situation has stabilized, the incidence of complicated forms of tuberculosis has decreased.

Key words: COVID-19 pandemic; tuberculosis; morbidity dynamics; tuberculosis diagnosis

Е. Т. Тлеубергенов^{1}, С. К. Муратбекова¹, Ж. Б. Тлеубергенова¹, Л. Ф. Высоцкая²*

АНАЛИЗ УРОВНЯ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ ТУБЕРКУЛЕЗОМ НАСЕЛЕНИЯ АКМОЛИНСКОЙ ОБЛАСТИ ДО, ВО ВРЕМЯ И ЧЕРЕЗ ГОД ПОСЛЕ ПАНДЕМИИ COVID-19 (2019, 2020 И 2021 ГГ.)

¹НАО «Кокшетауский университет имени Ш. Уалиханова» (020000, Республика Казахстан, г. Кокшетау, ул. Абая, 76; e-mail: university@shokan.edu.kz)

²Государственное коммунальное предприятие на праве хозяйственного ведения «Акмолинский областной центр фтизиопульмонологии имени Кобыратбека Курманбаева» управления здравоохранения Акмолинской области (021207, Республика Казахстан, Акмолинская область, г. Кокшетау, район автодороги Кокшетау – Рузаевка №1; e-mail: example@mail.ru)

***Ерназар Туленович Тлеубергенов** – НАО «Кокшетауский университет имени Ш. Уалиханова»; 020000, Республика Казахстан, г. Кокшетау, ул. Абая, 76; e-mail: tleubergenov1503@mail.ru

Проведен анализ динамики заболеваемости туберкулезом в период до объявления пандемии и чрезвычайного положения по Акмолинской области, в период введения чрезвычайного положения, связанного с пандемией, и через год после него (2019, 2020 и 2021 гг.) по районам, городской поликлинике г. Кокшетау и Городской поликлинике №1 г. Кокшетау (Городская поликлиника № 1 г. Кокшетау (ПЭ№ 1) с января 2021 года называется ТОО «Виамедис» г. Кокшетау).

При ретроспективном анализе статистического учета заболеваемости туберкулезом за 3-6-9-12 месяцев 2019, 2020 и 2021 гг. по Акмолинской области были использованы данные статистической отчетности Акмолинского областного центра фтизиопульмонологии имени Кобыратбека Курманбаева и Республиканского центра электронного здравоохранения.

Авторы пришли к выводу о том, что в связи с пандемией и введением чрезвычайного положения в Республике Казахстан, в том числе в Акмолинской области, основное внимание медицинской службы уделялось борьбе с коронавирусом, поэтому активное выявление туберкулеза во время пандемии снизилось в целом по области (на 17,6%) и по районам (на 25,7%). Однако через год после начала пандемии (2021 г.) в области, районах и поликлиниках г. Кокшетау было зарегистрировано улучшение деятельности противотуберкулезной службы, т. е. в связи с своевременным выявлением туберкулеза в 2021 г. эпидемиологическая ситуация стабилизировалась и по мере улучшения работы по раннему и своевременному выявлению туберкулеза и стабилизации эпидемиологической ситуации снизилась заболеваемость осложненными формами туберкулеза.

Ключевые слова: пандемия COVID-19; туберкулез; динамика заболеваемости; диагностика туберкулеза